

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף נח

📖 למדנו לעיל שקדשי קדשים שחיטתם בצפון העזרה.

פרק ששי. משנה: קדשי קדשים ששחטן על המזבח החיצון, לדעת רבי יוסי דינם כאילו נשחטו בצפון העזרה, ושחיטתם כשרה. ולדעת רבי יוסי בר' יהודה מחצי המזבח ולדרום הרי הוא כדרום, ואם שחטם שם שחיטתו פסולה, ומחצי המזבח ולצפון הרי הוא כצפון, ואם שחטם שם שחיטתו כשרה. טעמם יבואר בגמ'.

גמרא: אמר רב אסי א"ר יוחנן, אומר היה ר' יוסי שכל המזבח היה עומד בצפון העזרה, ונמצא שבאמת כל המזבח כשר לשחיטה שהרי הוא נמצא ב'צפון', וא"כ מדוע ר' יוסי אמר במשנה 'כאילו נשחטו בצפון' והרי הם נשחטו בצפון ממש?! אלא שהיה מקום לחשוב שכיון שנאמר "**וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה**" הרי שצריך לשוחטם על הקרקע של צפון העזרה בצד המזבח, לכך משמיע לנו רבי יוסי שגם על המזבח שחיטתם כשרה כאילו נשחטו על הקרקע שבצפון העזרה.

אמר ליה רבי זירא לרב אסי: אם אכן טעמו של ר' יוסי שכל המזבח כשר לשחיטת קדשים לפי שכל המזבח עמד בצפון, א"כ נמצא שרבי יוסי בר' יהודה חולק על רבי יוסי וסובר שמקום המזבח היה חצי בדרום וחצי בצפון, ולכן הוא מכשיר רק את החלק הצפוני של המזבח.

וכי תימא הכי נמי וכו': וזה אי אפשר לומר, שהרי אתה (רב אסי) אמרת בשם רבי יוחנן, שאפילו שרבי יוסי בר' יהודה מכשיר מחצי המזבח ולצפון, אבל הוא מודה שאם שחט קדשי קדשים על הקרקע שתחת החלק הצפוני של המזבח שחיטתו פסולה (ולקמן יבואר איך אפשר לשחוט תחת המזבח), ונמצא שלדעתו כל המזבח היה בחלק הדרומי של העזרה, ולכן השוחט בקרקע אפילו בחלקו הצפוני של המזבח פסול, שהרי שחט בדרום העזרה.

אמר ליה: ענה לו רב אסי - רבי יוחנן קיבל מרבותיו שרבי יוסי סובר שכל המזבח נמצא בצפון, ומחלוקתם במשנתנו בכלל לא עוסקת במקום המזבח, אלא הם נחלקו איך דורשים את הפסוק "מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ", רבי יוסי סבר שכל המזבח ראוי לשחיטת עולה לפי שקדושת 'צפון' עליו מגזירת הכתוב, וכן כולו ראוי לשחיטת שלמים (= גם שחיטת קדשים קלים כשרה בצפון כפי שלמדנו לעיל נה.), ורבי יוסי בר' יהודה סבר שחציו הצפוני כשר לשחיטת עולה שנאמר בה 'צפון', וחציו הדרומי כשר לשלמים שלא נאמר בהם 'צפון', לפי שאם כולו כשר לעולה מדוע התורה צריכה לומר שכולו כשר לשלמים, והרי אם כולו כשר לעולה החמורה (= שכשרה רק בצפון העזרה) קל וחומר שכולו כשר לשלמים הקלים (= שכשרים בכל העזרה), אלא מכך שהפסוק כתב 'עולה ושלמים' (= "אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ") אנו לומדים ששחיטת עולה כשרה רק בחציו הצפוני של המזבח, ושלמים בחציו הדרומי.

ואידך: ורבי יוסי שדרש את הפסוק שכולו כשר לעולה ושלמים, סובר שהפסוק צריך לכתוב שהמזבח כשר גם לשלמים ואי אפשר ללמוד זאת בק"ו מעולה, לפי שהיה מקום לחשוב שכיון שעולה כשרה רק בצפון העזרה ולפעמים כשיש הרבה קרבנות המקום דחוק, לכן התורה הוסיפה שאפשר לשחוט גם על המזבח, אבל שלמים שמותר לשחוטם בכל העזרה ואין המקום דחוק אולי אסור לשחוטם על המזבח, לכך אמרה התורה שגם שלמים כשרים לשחוטם על המזבח.

*

גופא: למדנו מקודם - 'אמר רב אסי אמר רבי יוחנן, מודי רבי יוסי ברבי יהודה שאם שחט קדשי קדשים על הקרקע שתחת החלק הצפוני של המזבח, שחיטתו פסולה).

היו לוקחים כמות של עצים שתספיק באומד לחמש סאים של גחלים, כדי שהכה יוכל לחתות מתוכה סאה גחלים לצורך הקטורת. ובשבת היו מניחים כמות גדולה יותר של עצים כדי שתספיק באומד לשמונה סאים של גחלים. כי מלבד הגחלים לקטורת, צריך להקטיר על המערכה הזו את שני ביכי הלבונה של לחם הפנים. עד כאן המשנה.

ומאי סימנא? רבי יוסי היא: מבאר רבי זירא - מהו הכלל שעל פיו קובעת המשנה, שצריך לעשות את המערכה השניה בקרן דרומית מערבית משוך מהקרן ארבע אמות? התשובה על פי דברי רבי יוסי להלן.

דתניא - רבי יוסי אומר זה סימן 'כל הניטל בפנים לינתן בחוץ, אינו נותן אלא בסמוך שאין לפנים. וכל הניטל בחוץ לינתן לפנים, אינו ניטל אלא בסמוך שאין לפנים': זה הכלל; כל דבר שנלקח מתוך ההיכל כדי לתת אותו על המזבח החיצון, נותנים אותו על המזבח החיצון במקום הכי קרוב לפתח ההיכל. וכן כל דבר שנלקח מהמזבח החיצון כדי לתת אותו בהיכל, לוקחים אותו מהמזבח החיצון במקום הכי קרוב לפתח ההיכל.

רבי זירא מבאר: 'כל הניטל בפנים לינתן בחוץ' מאי ניהו? אילימא שירים: אם נאמר שהכוונה לשיריים של דם חטאות הפנימיות. הרי כתוב במפורש שצריך לתת אותם ביסוד המזבח שכנגד פתח ההיכל ("אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד"), ומדוע רבי יוסי צריך לומר בזה כלל מיוחד?

ותו (- ועוד), 'כל הניטל בחוץ לינתן בפנים' מאי ניהו? אילימא גחלים של יום הכיפורים: שלוקח הכהן גדול מהמזבח החיצון. הרי גם בהם כתוב במפורש שיש לקחת אותם מכנגד הפתח ("ולקח מלא המחטה גחלי אש ... מעל המזבח מלפני ה'"), ומדוע צריך רבי יוסי לומר בזה כלל מיוחד?

אלא: 'כל הניטל בפנים לינתן בחוץ' אלו הם שני ביכי לבונה של לחם הפנים, שלוקחים אותם מההיכל להקטרה על המזבח החיצון. ומחדש רבי יוסי שצריך להקטיר אותם כנגד הפתח. ולומדים זאת משיריים של חטאות הפנימיות שניתנים על היסוד הקרוב לפתח כנ"ל.

ו'הניטל בחוץ לינתן בפנים' אלו הם הגחלים לקטורת של כל יום ויום. ולומדים זאת מהגחלים של יום הכיפורים שנלקחים קרוב לפתח כנ"ל.

עד כאן ביאור הכלל של רבי יוסי. ועל פי זה מתבאר שהמשנה בתמיד היא דעת רבי יוסי. אם כן רבי יוסי אמר במסכת תמיד שהמערכה השניה של הקטורת צריכה להיות משוכה 4 אמות מהקרן הדרומית מערבית של המזבח החיצון. ובנוסף רבי יוסי אמר ב'כלל' שלו, שהמערכה הזו צריכה להיות קרובה להיכל, והיינו כנגד פתח ההיכל. ועכשיו ממשיך רבי זירא ומבאר על פי זה את שיטת רבי יוסי היכן המזבח היה עומד.

< ומאי קסבר? אי קסבר כוליה מזבח בדרום קאי: ההיכל עומד באמצע העזרה, והפתח שלו באמצעו. אם כן באמצע הפתח של ההיכל, עובר הקו המפריד בין דרום לצפון.

אם רבי יוסי סובר שהמזבח עומד כולו בדרום, דהיינו סוף המזבח נגמר באמצע הפתח של ההיכל. אם כן לא מספיק להזיז את המערכה השניה 4 אמות מהקצה הדרומי שלה, אלא צריך להרחיק אותה 27 אמות. כי שטח המזבח הכולל הוא 32 אמה, ופתח ההיכל הוא 10 אמה. אם כן נשאר לנו שטח של המזבח כנגד פתח ההיכל (בקצה דרום לכיוון צפון), רק בחצי מהפתח, דהיינו 5 אמה. ואם נוריד 5 אמות מ-32, ישארו לנו 27 אמה. כלומר שיש להרחיק את המערכה 27 אמות מהקצה הדרומי לכיוון צפון, ולהניח אותה כנגד פתח ההיכל.

< ואי נמי קסבר קדושת היכל ואולם חדא היא: ואפילו אם רבי יוסי סובר שקדושת ההיכל והאולם היא אותה קדושה, ואם כן אפשר להעמיד את המערכה כנגד הפתח של האולם. פתח האולם היה ברוחב 20 אמה, נמצא שהפתח היה רחב מהפתח של ההיכל ב-5 אמות לכל צד. אם כן עלינו להרחיק את המערכה מהקצה הדרומי 22 אמה!

< ואי קסבר חציו בצפון וחציו בדרום: ואם רבי יוסי סובר שהמזבח עומד באמצע העזרה, כך שקו ההפרדה בין צפון לדרום עובר באמצע המזבח. אם כן עלינו להרחיק את המערכה השניה מהקצה הדרומי ב-11 אמה. כי פתח ההיכל עומד באמצע מבנה ההיכל, ואם כן יש לנו 5 אמות נוספות של הפתח לכיוון דרום. ואם נוריד אותם מהשטח של חצי המזבח שהוא 16 אמה, נגיע ל-11 אמה.

< **ואלא קסבר קדושת היכל ואולם חדא מילתא היא:** ואפילו אם רבי יוסי סובר שקדושת ההיכל והאולם היא אותה קדושה, ואם כן אפשר להעמיד את המערכה כנגד הפתח של האולם, כך שיש לנו עוד 5 אמות לצד דרום. אם כן עלינו להרחיק את המערכה מהקצה הדרומי 6 אמה!

< **אלא לאו משום דקסבר כוליה מזבח בצפון קאי:** אלא בהכרח שרבי יוסי סובר שהמזבח עמד כולו בצפון העזרה, כך שהקצה הדרומי של המזבח עמד באמצע פתח ההיכל (שבו עובר קו ההפרדה בין דרום לצפון). ואם כן יש לנו 5 אמות של רוחב חצי הפתח, שבו ניתן לעמיד את המערכה, כך שהיא תהיה כנגד הפתח.

והסיבה שצריך להרחיק 4 אמות מהקצה הדרומי, כי שטח המזבח כולל את האמה 'יסוד', האמה 'סובב', והאמה של מקום ה'קרן'. ובנוסף צריך להשאיר אמה בין הקרן למערכה, כדי שהכהנים יוכלו לעבור שם. סה"כ 4 אמות. ולכן צריך לעשות את המערכה באמה החמישית שהיא האמה האחרונה כנגד הפתח. אבל אי אפשר להרחיק את המערכה יותר, כי אז היא כבר לא תהיה כנגד הפתח.

מוכח שרבי יוסי סובר שהמזבח עמד כולו בצפון. ומצאנו במשנה כדברי רבי יוחנן.

דחייה: **אמר רב אדא בר אהבה:** ניתן להעמיד את המשנה במסכת תמיד כרבי יהודה. לדעת רבי יהודה המזבח עומד באמצע העזרה. אורך המזבח 32 אמות, עשר אמות האמצעיות של המזבח מכוונות כנגד פתחו של ההיכל. ונשארו 11 אמה של שטח המזבח מכל צד של הפתח. נמצא שהמזבח מכווון כנגד ההיכל עם עובי הכתלים שלו, כי רוחב ההיכל הוא 20 אמה וכל כותל שלו רחב 6 אמה, סה"כ 32 אמה. כרוחב המזבח.

שאלה: **סוף סוף לרבי יהודה חד סרי בעי למית:** ועדיין לרבי יהודה צריך להרחיק את המערכה השניה 11 אמה מהקצה הדרומי של המזבח! (וכפי שביארנו למעלה את החשבון, כשרצינו להעמיד כן בדעת רבי יוסי).

ואפילו אם רבי יהודה סובר שקדושת ההיכל והאולם היא אותה קדושה, עדיין צריך להרחיק 6 אמה! (וכפי שביארנו למעלה את החשבון).

תשובה: **מי סברת וכו':** אכן רבי יהודה סובר שקדושת האולם וההיכל אחת היא, ואכן צריך להרחיק את המערכה 6 אמות מתחילת המזבח. אבל האם אתה סובר

שכשהמשנה אומרת שצריך להרחיק 4 אמות, היא מתכוונת כולל האמה יסוד והאמה סובב? לא! היא מתכוונת להרחיק 4 אמות לא כולל האמה יסוד והאמה סובב. כי היא מדברת על ראש המזבח למעלה, ושם צריך להרחיק את המערכה מקצה המזבח. נמצא שהרחקנו בסה"כ 6 אמה מתחילת השטח הכולל של המזבח, והגענו לפתח האולם.

קושיא: ונוקמה כרבי יוסי ובממוצע: אם כן, מדוע להעמיד כרבי יהודה? ניתן להעמיד את המשנה כרבי יוסי באותו אופן, דהיינו שהמזבח עמד באמצע העזרה והרחקת ה-4 אמות היא בראש המזבח וכנ"ל. כלומר מדוע בכדי לדחות את ראייתו של רבי זירא שרבי יוסי סובר שהמזבח עמד כולו בצפון, אתה צריך לומר שהמשנה סוברת כרב יהודה. אתה יכול לומר שהיא סוברת כרבי יוסי והמזבח עמב חציו בצפון וחציו בדרום. ובפרט שרבי יוסי הוא זה שאמר שכל דבר שניטל מבחוץ לפניו צריך להיות כנגד הפתח של ההיכל.

תירוץ: משום דרבי יהודה שמענא ליה ממוצע בהדיא: בגלל שרבי יהודה אמר במפורש שהמזבח עומד באמצע העזרה. ואילו הכלל שאמר רבי יוסי ש"כל הניטלין וכו'" הוא כלל מוסכם לכו"ע.